

Żanna Osikowicz

ORCID ID 0000-0002-4192-1354

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Bezpieczeństwo informacyjne i kulturowe Ukrainy w warunkach wojny hybrydowej

Wprowadzenie

Na początku XXI wieku państwo ukraińskie stało się przedmiotem „wojny hybrydowej”³⁶, której podstawę stanowi potężny czynnik informacyjno-propagandowy. W tych warunkach znacznie wzrasta rola kultury informacyjnej, ponieważ rozwój tego fenomenu społecznego pozwala na aktywne przeciwdziałanie atakom manipulacji i propagandy ze strony wroga. W tym okresie powstała nagle potrzeba zwiększenia bezpieczeństwa informacyjnego na poziomie państwowym, przejścia od formalnego postawienia tej kwestii do rozbudowy czynnego systemu ochrony informacyjnej państwa ukraińskiego. Bez wątpienia rozwój bezpieczeństwa informacyjnego koreluje i warunkuje kształtowanie się kultury informacyjnej Ukrainy. Oprócz tego, warto zadbać o bilans czynnika bezpieczeństwa i rozwoju demokratycznej sfery informacyjnej w państwie ukraińskim. Wychodząc z powyższego, celem niniejszego artykułu jest określenie istotnych cech oraz charakterystycznych rys bezpieczeństwa informacyjno-kulturowego Ukrainy w warunkach wojny hybrydowej, a także określenie roli kultury informacyjnej w zapewnieniu suwerenności informacyjnej państwa ukraińskiego.

Pojęcie wojna informacyjna jako jeden z pierwszych zastosował amerykański uczony M. McLuhan, który w swoich pracach naukowych szczegółowo analizował rolę informacji we współczesnym świecie. Uczony wysnuł ważny wniosek, że środki masowej komunikacji stały się nowymi „zasobami naturalnymi”, które zwiększają bogactwo społeczeństwa. Zaproponował światu nowatorską tezę: prawdziwie totalna wojna – to wojna prowadzona przy pomocy informacji. Na podstawie wieloletnich badań dowiódł, że współczesne wojny zazwyczaj prowadzone są w przestrzeni informacyjnej, przy pomocy informacyjnych rodzajów broni³⁷.

36 Więcej na ten temat: O.Wasiuta, S.Wasiuta, *Wojna hybrydowa Rosji przeciwko Ukrainie*, Arkana, Kraków 2017; *Wojna hybrydowa na Ukrainie. Wnioski i rekomendacje dla Europy i świata*, red. B. Pacek, J.A. Grochocka, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Filia w Piotrkowie Trybunalskim, Piotrków Trybunalski 2017.

37 Г. М. Маклюен, *Внешние расширения человека*, пер. с англ. В. Николаева; закл. ст. М. Вавилова. Жуковский : КАНОН-пресс-Ц : Куликово поле, Москва 2003, с. 202.

Wojna hybrydowa to wojna, według prof. O.Wasiuty, która łączy różne typy i sposoby prowadzenia wojny, które skoordynowane, stosowane są w celu osiągnięcia wspólnych celów. Typowe składniki wojny hybrydowej stanowią wykorzystanie:

- klasycznych środków prowadzenia wojny (z żołnierzami w mundurach, uzbrojeniem wojskowym i in.);
- nieregularnych formacji zbrojnych (powstańców, terrorystów, partyzantów i in.)
- środków i zasobów wojny informacyjnej i cybernetycznej³⁸.

W związku z tym, można stwierdzić, że im wyższy poziom rozwoju informacyjnej kultury społeczeństwa, który przeciwdziała agresji, tym mniej szans ma wróg na wygraną „wojny hybrydowej”. Jest to związane z tym, że agresor próbuje wpłynąć na kulturowe, prawne, polityczne, wartościowe podstawy życia społeczeństwa i jednostki, jego zadaniem jest zmiana (deformacja) światopoglądu człowieka na swoją korzyść przy pomocy środków masowej komunikacji. Z tego powodu badacz O. Sajenko zauważa, że głównym zadaniem wpływu informacyjno-psychologicznego jest zmiana postawy jednostki. W tym celu w trakcie „wojny hybrydowej” wszystko co obecnie rozpowszechniane jest przez rosyjskie środki masowej informacji na terytorium Ukrainy, szczególnie w jej wschodnich obwodach, jest ewidentnym zniekształcaniem obrazu rzeczywistości.

Cel, zakres i metoda badań

Celem niniejszego artykułu jest analiza wykorzystania danych na temat bezpieczeństwa informacyjnego i kulturowego Ukrainy w warunkach wojny hybrydowej. W artykule wykorzystane metody jakościowe. Badanie przeprowadzono, posługując się analizą zawartości treści, opracowane zostały źródła zastane oraz zasoby dostępne w Internecie dotyczące bezpieczeństwa informacyjnego i kulturowego Ukrainy w warunkach wojny hybrydowej. Badania pokazały, że państwo powinno stale udoskonalać system bezpieczeństwa informacyjnego, dbając odpowiednio o rozwój kultury informacyjnej obywateli, doskonaląc programy oświatowo-wychowawcze, realizując działalność edukacyjną i obronną przed propagandą w państwie oraz poza jego granicami.

Wyniki badań

Mechanizm duchowej przemocy nad człowiekiem, grupą, masą, ukierunkowany jest na zniekształcenie informacji o rzeczywistości tak, by nie zauważając ich nieprawdziwości, osoba odbierała je jako wiarygodne i postępowała zgodnie z tą zdeformowaną informacją³⁹. Wykorzystywane są nowe, a dokładniej rzecz ujmując, brudne metody i sposoby prowadzenia tej wojny: przekupstwa, szantaż, zastraszanie,

38 O.Wasiuta, *Wojna hybrydowa*, (w:) *Vademecum bezpieczeństwa*, red. O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć, Wydawnictwo Libron, Kraków 2018, s. 691–695; O.M. Артюшенко, *Українське суспільство в умовах гібридної війни*, „Гілея : наук. вісн.”, Київ, 2015, вип. 102, с. 230.

39 О.Г. Саєнко, *Механізм інформаційно-психологічного впливу в умовах гібридної війни*, Вісн. Нац. акад. Держ. прикордон. служби України, Серія : Психологія, 2015, вип. 1. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadpn_2015_1_11. [dostęp: 25.02.2019].

porwania ludzi, zajmowanie obiektów państwowych, organów władzy lokalnej i obiektów o znaczeniu strategicznym, organizacja i przeprowadzanie aktów terrorystycznych. Wszystko to stosowane jest jako akty przemocy wobec niepokornych i akty szabrownictwa. Mechanizm wpływu informacyjno-psychologicznego oparty jest na manipulacji świadomością mas i wprowadzeniem do świadomości ukierunkowanej dezinformacji. Człowiek lub społeczeństwo o niskim poziomie kultury informacyjnej nie jest w stanie w pełni przeciwstawić się technologiom manipulacyjnym „wojen hybrydowych”. Ilustracją przytoczonej tezy stały się procesy, które zachodziły w poszczególnych obwodach Ukrainy na początku 2014 roku, kiedy to część mieszkańców odebrała ideę „faszyzacji”, „przemocy językowej” itp., jako umyślnie rozpowszechniane przez rosyjskie służby specjalne i media na terytorium Ukrainy. Informacja zmanipulowana jest w swojej istocie destrukcyjna, niszczy jednostkę, ponieważ proponuje i narzuca połączenia gotowych modeli z arsenału masowej kultury. Jeszcze jednym nieodłącznym warunkiem udanej manipulacji jest brak refleksji odbiorców: większość publiczności bezmyślnie i pasywnie odbiera ogromny przepływ informacyjny, nie tracąc sił intelektualnych i duchowych na jego analizę. Do tego można dodać utratę przez człowieka zdolności myślenia krytycznego, choć w danym przypadku byłoby to właściwe i nawet konieczne⁴⁰.

Podczas „wojen hybrydowych” bardzo ważne stają się takie cechy podmiotów kultury informacyjnej, jak: zdolność do myślenia, nawyki porównywania i selekcji informacji, poszukiwanie źródeł informacji itp. Należy uświadomić sobie, że w „wojnie hybrydowej” stosowane są różnorodne technologie z zakresu psychologii informacyjnej, które są stale udoskonalane. Według P. Szewczuka, główne kierunki i sposoby technologii manipulacyjnych z zakresu psychologii informacyjnej FR w stosunku do Ukrainy były (i pozostają do tej pory):

- stałe pogarszanie międzynarodowego wizerunku Ukrainy w celu zmniejszenia jej znaczenia geopolitycznego;
- odpowiednie dozowanie i zniekształcanie informacji w celu destabilizacji sytuacji w państwie i wprowadzanie własnej polityki „kierowanego chaosu”;
- tworzenie stereotypu mniejszej wartości i wtórności Ukraińców, a także odpowiednie niszczenie ducha nacji i narodu;
- dominacja języka rosyjskiego, kultury i tradycji w celu wzmocnienia samoidentyfikacji przy jednoczesnym odrzucaniu języka ukraińskiego i kultury⁴¹.

W związku z tym, państwo powinno stale udoskonalać system bezpieczeństwa informacyjnego, dbając odpowiednio o rozwój kultury informacyjnej obywateli, doskonaląc programy oświatowo-wychowawcze, realizując działalność edukacyjną i obronną przed propagandą w państwie oraz poza jego granicami. Według I. Bodnara, główne zagrożenie informacyjne bezpieczeństwa narodowego stanowi zagrożenie wpływu innego państwa na informacyjną infrastrukturę kraju, zasoby informacyjne, świadomość, podświadomość jednostki, w celu wdrożenia w państwie

---

40 O.O. Гойман, *Маніпулювання масовою свідомістю в умовах сучасної гібридної війни*, „Грані”, Київ, 2015, nr 1, s. 55.

41 П.І. Шевчук, *Інформаційно-психологічна війна Росії проти України: як їй протидіяти*, „Демокр. Врядування”, 2014, вип. 13. <http://lvivacademy.com/visnik13/zmist.html>. [dostęp: 02.06.2017]

(dla innego państwa) systemu wartości, poglądów, interesów i decyzji w ważnych życiowo sferach działalności społecznej i państwowej, kierowanie ich zachowaniem i rozwojem w pożądanym dla innego państwa kierunku. Właśnie to stanowi zagrożenie suwerenności Ukrainy w życiowo ważnych sferach działalności społecznej i państwowej, realizowane na poziomie informacyjnym. Strategiczne informacyjne przeciwdziałanie jest samodzielnym i zasadniczo nowym rodzajem przeciwdziałania, zdolnym do rozwiązania konfliktu bez udziału sił zbrojnych w tradycyjnym rozumieniu⁴².

W tym kontekście można dostrzec, że informacyjno-kulturowe przeciwdziałania Ukrainy podczas „wojny hybrydowej” mają charakter wartościowo-cywilizacyjny, gdy faktycznie zderzają się wartości światów „zachodniego” i „wschodniego”. W procesie tej walki obiektywnie przekształca się istota i charakter kultury informacyjnej⁴³, staje się ona bardziej aktywistyczna, spolityzowana, krytyczna, a jej nosiciele częściej biorą udział w dyskusji publicznej, angażują się w akcje społeczne itp. Można wysnuć wniosek, że poziom kultury informacyjnej podczas „wojny hybrydowej” warunkuje społeczną aktywność człowieka, jego pozycję społeczno-polityczną.

Kontynuując przytoczoną logikę, należy zaznaczyć, że obrona i rozwój narodowej kultury informacyjnej w czasie „wojny hybrydowej” bezpośrednio zależy od siły bezpieczeństwa informacyjnego państwa. Łącząc różnorodne podejścia do pojmowania natury bezpieczeństwa informacyjnego jako podstawy rozwoju kultury informacyjnej, naukowcy wyodrębniają takie jej podstawowe cechy: po pierwsze, jest to stan ochrony przestrzeni informacyjnej; po drugie, to stan ochrony interesów narodowych Ukrainy w środowisku informacyjnym; po trzecie, to ochrona ustanowionych przez prawo zasad, według których odbywają się procesy informacyjne w państwie; po czwarte, to stosunki społeczne, związane z ochroną życiowo ważnych interesów człowieka i obywatela, społeczeństwa i państwa przed realnymi czy też potencjalnymi zagrożeniami w przestrzeni informacyjnej; po piąte, to nieodłączna część politycznego, ekonomicznego, obronnego i innych elementów bezpieczeństwa narodowego⁴⁴.

Konieczność udoskonalenia systemu ochrony przestrzeni informacyjno-kulturowej państwa ukraińskiego, a szczególnie jej kulturowo-wartościowego elementu jest spowodowana tym, że metody „wojny hybrydowej”, przede wszystkim, ukierunkowane są na orientacje światopoglądowe jednostki, jej postrzeganie świata⁴⁵. W celu znalezienia kanałów wpływu na świadomość społeczną agresor wykorzystuje wybór „linii tematycznych”, które są skalkulowane na różne grupy społeczne, wspólnoty narodowościowe i religijne itp. Według J. Magdy, Rosja wykorzystuje szerokie spektrum metod „wojny hybrydowej”:

---

42 I.P. Боднар, *Інформаційна безпека як основа національної безпеки*, „Механізм регулювання економіки”, Київ, 2014, nr 1, s. 69.

43 *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym: teoria i praktyka*, red. H. Batorowska, Z. Kwiasowski, t. 2, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej. Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej, Kraków 2016.

44 В.А. Ліпкан, *Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції*, Київ, КНТ, 2006, s.36.

45 O. Wasiuta, S. Wasiuta, *Wojna hybrydowa Rosji przeciwko Ukrainie...*, s. 254–352.

- „krzywe zwierciadło” – przekręcanie i zniekształcanie faktów i dyskursów;
- „legalny wygnaniec” – możliwość wykorzystania osoby byłego prezydenta Wiktora Janukowicza do nacisków i poddania w wątpliwość legalności obecnej władzy;

- „spekulacje na historii” – oczywiście nie jest to nowe narzędzie, jego istota polega na poddawaniu w wątpliwość dyskusyjnych momentów historii ukraińsko-rosyjskiej;

- „zaprzeczanie oczywistościom” – ma na celu zachowanie twarzy, tworzenie wizerunku, jakby agresji nie było;

- „dywanowe bombardowanie dezinformacją” – prowadzi do wzrostu nastrojów paniki, braku zaufania, pojawiania się licznych linii podziału w ukraińskim społeczeństwie, co w końcu ma doprowadzić do destabilizacji sytuacji wewnątrz kraju;

- „przeciąganie Zachodu” – próby stworzenia koalicji prorosyjskiej w celu aktywnego lobbingsowania interesów Rosji przez czynnych i byłych europejskich polityków. Do tego warto również dodać aktywną kampanię informacyjną, która skierowana jest na stworzenie pozytywnego obrazu Rosji w Europie;

- „pokazowe utrzymywanie pokoju” – również ma na celu stworzenie iluzji Moskwy jako pokojowo nastawionego i nieskorego do konfliktu państwa. Jednocześnie ma zagwarantować interesy Rosji na terytorium Ukrainy oraz prawo do ich ochrony;

- „grymasy demokracji” – wykorzystywane do tworzenia wewnętrznych napięć politycznych na Ukrainie;

- „ekonomiczne imadło” – miałyby doprowadzić Ukrainę do upadku gospodarczego. Wycieńczona i obiektywnie zależna od rynków rosyjskich gospodarka również obecnie znajduje się na granicy, w tym obserwowane są również pozytywne tendencje;

- „czynnik gazu dla Europy” – wypróbowana strategia obwiniania Ukrainy o minione realne i przyszłe potencjalne problemy z zimowymi dostawami gazu⁴⁶.

Z mojego punktu widzenia, rozwój kultury informacyjnej na Ukrainie podczas „wojny hybrydowej” przewiduje tworzenie u obywateli intelektualno-światopoglądowej gotowości do obrony wartości narodowych, obrony ukraińskiej idei narodowej. W tym kontekście główne kierunki i zasady polityki na Ukrainie, które mają sprzyjać rozwojowi demokratycznej kultury informacyjnej są takie:

- zapewnienie dostępu obywateli do informacji;
- stworzenie narodowych systemów i sieci informacji;
- wzmocnienie podstaw materialno-technicznych, finansowych, organizacyjnych, prawnych i naukowych działalności informacyjnej;
- wspieranie stałej odnowy, wzbogacania i ochrony narodowych zasobów informacyjnych;
- utworzenie ogólnego systemu ochrony informacji;
- wspieranie międzynarodowej współpracy w dziedzinie informacji i zapewnienie suwerenności informacyjnej Ukrainy;

---

46 Є.В. Магда, *Виклики гібридної війни: інформаційний вимір*, „Наук. зап. Ін-ту законодавства Верхов. Ради України”, 2014, nr 5, s. 140.

– wspieranie zaspokajania potrzeb informacyjnych Ukraińców poza granicami⁴⁷.

Według specjalistów, organizatorzy „wojny hybrydowej” stawiają sobie za cel uzyskanie w pierwszej kolejności informacyjnej i kulturowej intelektualnej dominacji nad przeciwnikiem, która ma zapewnić dalsze zwycięstwo nad pewnym krajem. Właśnie dlatego agresor łatwiej może zwyciężyć kraj o niskim poziomie edukacji i kultury, w tym także informacyjnej. Jak twierdzi J. Nesteriak, solidaryzując się ze stanowiskiem M. Libiki, „walka kultur”, nie będąc formą zbrojnej konfrontacji, stawia za swoje zadanie kulturalną ekspansję, która również ułatwia zastosowanie broni psychologicznej i, co jest podstawą, daje możliwość dokładniejszego prognozowania wyników tego zastosowania. Jeszcze jedną cechą konfliktów nowego pokolenia stało się pragnienie dominacji intelektualnej, w odróżnieniu od fizycznej dominacji w przeszłości. Pragnienie zwycięstwa nad przeciwnikiem bez walki czy też pozbanienie go możliwości oporu doprowadziło do jeszcze jednej formy wojny informacyjnej – dominacji ekonomicznej. Zbiór metod wojen informacyjnej i ekonomicznej, według naukowców, warunkuje takie formy walki, jak blokowanie informacji o potęgę ekonomiczną i imperializm informacyjny, który ułatwia transnarodowym korporacjom, które utraciły cechy narodowe walkę o dominację ekonomiczną⁴⁸. Tak więc „wojna hybrydowa”, łączy w sobie metody wojny informacyjnej, psychologicznej, ekonomicznej oraz ekspansji kulturowej. O ile w klasycznych wojnach walka toczyła się o zasoby i terytorium, to w nieklasycznych „wojnach hybrydowych” wróg stawia sobie za cel przede wszystkim osłabienie świadomości społecznej pewnego kraju, przekodowanie wartościowo-kulturalnych kierunków narodu, zniekształcenie jego pamięci historycznej. W celu realizacji przytoczonych zadań w „wojnach hybrydowych” aktywnie stosowana jest broń informacyjna⁴⁹. Ukraina, stając się przedmiotem ataku informacyjnego, nie była wyjątkiem. Specjaliści twierdzą, że broń informacyjna – to informacja (dane), która jest środkiem prowadzenia wojen informacyjnych i których rola polega na zmianie systemowych jakości przedmiotu informacyjnego wpływu przy pomocy niewidocznych narzędzi do realizacji wymyślonych przez użytkownika broni informacyjnej działań.

Kierunki i przykłady wykorzystania broni informacyjnej są następujące:

- zniszczenie, uszkodzenie lub modyfikacja zasobów informacyjnych i wiedzy ludzi o sobie samych oraz o środowisku, które ich otacza;
- realizacja wpływu na myśl społeczną oraz pozycję elity politycznej;
- szkodzenie stronie przeciwnej przy pomocy środków dyplomatycznych;
- akcje propagandowe, psychologiczne i wywrotowe w sferze kultury i polityki;
- dezinformacja;
- plotki, stworzone umyślnie;
- wprowadzenie do mediów swoich pracowników, w celu przeprowadzenia akcji wywrotowych;

47 В.Д. Брижко, *Питання сучасної інформаційної політики*, „Вісн. Акад. управління МВС”, Київ, 2009, nr 2, s. 38–40.

48 Ю.В. Нестеряк, *Міжнародні критерії інформаційної безпеки держави: теоретико-методологічний аналіз*, „Публ. управління: теорія та практика”, Київ, 2014, вип. 1, s. 66.

49 O. Wasiuta, S. Wasiuta, *Wojna hybrydowa Rosji przeciwko Ukrainie...*, s. 162–253.

- przeniknięcie do sieci komputerowych oraz systemu zarządzania bazami danych, zarażenie systemów komputerowych wirusami, umyślne wprowadzenie różnego rodzaju błędów do programów zarządzania obiektami;

- wsparcie informacyjne ruchów dysydenckich i opozycyjnych⁵⁰.

Należy podkreślić, że broń informacyjna szczególnie efektywnie działa przeciw takiemu krajowi, który znajduje się w stanie kryzysu, w świadomości społecznej którego panuje ambiwalentność wartości, nieokreśloność społeczno-polityczna. Zastosowanie broni informacyjnej staje się szczególnie skuteczne, gdy w państwie zauważalne są konflikty między siłami politycznymi, obecny jest kryzys świadomości moralnej i prawnej, słaba jest patriotyczna elita, dominuje niski poziom kultury informacyjnej pośród obywateli. Według naukowców, broń informacyjna występuje w dwóch odmianach: informacyjno-techniczna i informacyjno-psychologiczna. Broń informacyjno-techniczna to broń, która wpływa na zasoby informacyjne, sieci i systemy władzy państwowej i wojskowej. Dzieli się na:

- algorytmiczną, która przeznaczona jest do wyprowadzenia z ładu lub zmiany algorytmu funkcjonowania programowego zabezpieczenia systemów informacyjnych, zasobów i sieci;

- programową, która przeznaczona jest do niszczenia, zniekształcania (w dowolny sposób) kodów programów, blokowania i podmiany (falsyfikacji) tablic informacji, a także neutralizacji programów tekstowych i systemów ochrony zasobów informacyjnych;

- sprzętową, która przeznaczona jest do tymczasowego lub pełnego wyprowadzenia z porządku poszczególnych elementów systemów radioelektronicznych, elementów urządzeń radioelektronicznych (w tym systemów ich zasilania), a także dezorganizacji funkcjonowania podsystemów wymiany informacji i wpływu na środowisko rozpowszechniania sygnałów⁵¹.

Z kolei, broń informacyjno-psychologiczna jest to broń, która wpływa na psychikę, świadomość, podświadomość, stan moralno-psychologiczny człowieka, grup społecznych oraz społeczeństwa ogółem. Dzieli się na:

- propagandową, która przeznaczona jest do realizacji wpływu informacyjno-psychologicznego, ukierunkowanego na wzmocnienie pożądanых wyobrażeń, przyzwyczajęń, przekonań człowieka (grupy społecznej), lub na odwrót – niszczenia niepożądanych wyobrażeń, przyzwyczajęń i przekonań;

- psychofizyczną – przeznaczoną do realizacji informacyjnego i (lub) energetycznego wpływu na funkcje psychiczne i pracę organów i systemów fizycznych człowieka;

- neurolingwistyczną – przeznaczoną do zarządzania ludzką świadomością i zachowaniem przy pomocy konstrukcji lingwistycznych, wyboru pewnych symboli, kolorów, dźwięków, archetypów, wyobrażeń wizualnych itp.;

---

50 П.С Шпиґа, *Основні технології та закономірності інформаційної війни*, „Проблеми міжнар. Відносин”, Київ, 2014, Вип. 8, с. 332.

51 О.В. Левченко, *Класифікація інформаційної зброї за засобами ведення інформаційної боротьби*, „Сучасні інформ. технології у сфері безпеки оборони”, Київ, 2014, nr 2 (20), с. 143–144.

– psychotropową, która przeznaczona jest do wpływu na mózg człowieka, wzbudzenie lub obniżenie procesów myślenia i odbioru informacji poprzez wykorzystanie mechanizmu zmiany procesów biochemicznych, które zachodzą w systemie nerwowym człowieka;

– psychotroniczną którą przeznaczona jest do wpływu poprzez specjalne środki techniczne na świadomość i podświadomość człowieka w celu osłabienia jego woli, przygnębienia, tymczasowego wyprowadzenia z porządku, inwazja zombie itp.;

– psychogenną, która przeznaczona jest do wprowadzania zmian w działanie nerwowo-psychiczne mózgu człowieka;

– psychoanalityczną, która przeznaczona jest do wpływu na podświadomość człowieka sposobami terapeutycznymi, szczególnie w stanie hipnozy i głębokiego snu poprzez sugerowanie im odpowiedniego sposobu myślenia itp.⁵². Zarówno broń informacyjno-techniczna, jak i informacyjno-psychologiczna znacznie hamują kształtowanie się demokratycznej, narodowo zorientowanej kultury informacyjnej we współczesnej Ukrainie, niszcząc systemy komunikacyjne w różnych sferach życia społeczeństwa, rozmywając kody kulturowo-historyczne istnienia narodu, burząc „informacyjno-kulturowy immunitet” narodu. Uniwersalność, tajemniczość, radykalność wpływu, dostateczny wybór czasu i miejsca zastosowania, i wreszcie, oszczędność, czynią broń informacyjną nadzwyczaj niebezpieczną, ponieważ:

- łatwo chowa się pod środkami obrony, powiedzmy, własności intelektualnej;
- pozwala na prowadzenie działań anonimowo, bez ogłaszania wojny⁵³.

Na obecnym etapie rozwoju ludzkości broń informacyjna jest jednym z głównych sposobów prowadzenia wojen, jej „niezauważalność”, potęga, wielowymiarowość, innowacyjność techniczna czynią ją skrajnie niebezpieczną. W warunkach prowadzenia „wojny hybrydowej” przeciw Ukrainie powstaje nagle potrzeba neutralizacji broni informacyjnej wroga w celu wzmocnienia bezpieczeństwa informacyjno-kulturowego państwa ukraińskiego.

Podsumowanie

Podsumowując trzeba podkreślić, że bezpieczeństwo informacyjno-kulturowe państwa ukraińskiego powinno być budowane na skoordynowanej działalności instytucji państwowych oraz struktur społeczeństwa obywatelskiego. Przewiduje ona ochronę narodowych wartościowo-kulturalnych priorytetów rozwoju krajowego informacyjno-kulturowego pola. Należy podkreślić, że w warunkach „wojny hybrydowej” znacznie wzrasta rola kultury informacyjnej jako czynnika ochrony suwerenności państwowej kraju. Podniesienie poziomu kultury informacyjnej społeczeństwa ukraińskiego obiektywnie sprzyja wzrostowi „immunitetu” obywateli Ukrainy przeciw broni informacyjnej. Rozwój informacyjno-kulturowego bezpieczeństwa Ukrainy wymaga zwrócenia większej uwagi ze strony państwa na krajową edukację, kinematografię, sztukę, literaturę i inne podsystemy sfery społecznej.

⁵² Ibidem.

⁵³ Г.В. Дугінець, *Інформаційні війни як інструмент впливу на національний суверенітет в умовах глобалізації*, „Екон. Простір”, Київ, 2014, nr 92, s. 30.

Bibliografia

- Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym: teoria i praktyka*, red. H. Batorowska, Z. Kwiasowski, red. T. 2, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej. Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej. Kraków 2016.
- Wasiuta O., Wasiuta S., *Wojna hybrydowa Rosji przeciwko Ukrainie*, Arkana, Kraków 2017.
- Wasiuta O., *Wojna hybrydowa*, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, red. O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć, Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.
- Wojna hybrydowa na Ukrainie. Wnioski i rekomendacje dla Europy i świata*, red. B. Pacek, J.A. Grochocka, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Filia w Piotrkowie Trybunalskim, Piotrków Trybunalski 2017.
- Артюшенко О. М., Українське суспільство в умовах гібридної війни, „Гілея : наук. вісн.”, Київ, 2015, вип. 102.
- Боднар І.Р., *Інформаційна безпека як основа національної безпеки*, „Механізм регулювання економіки”, Київ, 2014, nr 1.
- Брижко В.Д., *Питання сучасної інформаційної політики*, „Вісн. Акад. управління МВС”, Київ, 2009, nr 2.
- Гойман О.О., *Маніпулювання масовою свідомістю в умовах сучасної гібридної війни*, „Грані”, Київ, 2015, nr 1.
- Дугінець Г.В., *Інформаційні війни як інструмент впливу на національний суверенітет в умовах глобалізації*, „Екон. Простір”, Київ, 2014, nr 92.
- Левченко О.В., *Класифікація інформаційної зброї за засобами ведення інформаційної боротьби*, „Сучасні інформ. технології у сфері безпеки оборони”, Київ, 2014, nr 2 (20).
- Ліпкан В.А., *Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції*, КНТ, Київ, 2006.
- Магда Є.В., *Виклики гібридної війни: інформаційний вимір*, „Наук. зап. Ін-ту законодавства Верхов. Ради України”, 2014, nr 5.
- Маклюєн Г.М., *Внешние расширения человека*, пер. с англ. В. Николаева ; закл. ст. М. Вавилова. Жуковский : КАНОН-пресс-Ц : Куликово поле, Москва 2003.
- Нестеряк Ю.В., *Міжнародні критерії інформаційної безпеки держави: теоретико-методологічний аналіз*, Публ. управління: теорія та практика, Київ, 2014, вип. 1.
- Саєнко О.Г., *Механізм інформаційно-психологічного впливу в умовах гібридної війни*, „Вісн. Нац. акад. Держ. прикордон. служби України”, Серія: Психологія, 2015, вип. 1. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadrn_2015_1_11. [dostęp: 25.02.2019].
- Шевчук П.І., *Інформаційно-психологічна війна Росії проти України: як їй протидіяти*, „Демокр. Врядування”, 2014, вип. 13. <http://lvivacademy.com/visnik13/zmist.html>. [dostęp: 02.06.2017]
- Шпиґа П.С., *Основні технології та закономірності інформаційної війни*, „Проблеми між-нар. Відносин”, Київ, 2014, Вип. 8.

Information and cultural security of Ukraine in the conditions of a hybrid war

Abstract

The aim of this article is to analyze the use of data on Ukraine's information and cultural security in the conditions of a hybrid war. The quality methods used in the article. The research was carried out using content analysis, developed sources and resources available

on the Internet regarding information and cultural security of Ukraine under the conditions of a hybrid war. Research has shown that the state should constantly improve the information security system, taking care of the development of citizens' information culture, improving educational and educational programs, carrying out educational and defense activities against propaganda in the state and beyond its borders.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo informacyjno-kulturowe, wojna hybrydowa, zagrożenie, destabilizacja, manipulacja, broń informacyjna.

Key words: information and cultural security, hybrid war, threat, destabilization, manipulation, information weapon.

Żanna Osikowicz

Polka urodzona w Ukrainie. Ukończyła Kijowski Narodowy Uniwersytet Kultury i Sztuki. Doktor nauk historycznych w zakresie teorii i historii kultury. Stypendystka Ministerstwa Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej dla młodych naukowców ze Wschodu w latach 2013–2014. Zainteresowania badawcze: współczesne stosunki polsko-ukraińskie w zakresie kultury, edukacji, nauki i polityki. Współautorka książek: *Polskie stronice miasta Krzemieńczuka*, *Operacja Polska w obwodzie połtawskim w latach 30-tych XX wieku*. E-mail: zanna.osikowicz@gmail.com.